

szk. podstawowa

kl. 7–8

OPRACOWANIA

lektur i wierszy



Streszczenia lektur
obowiązkowych i uzupełniających
Charakterystyki i problematyka
Interpretacje wierszy

pewniak
na teście

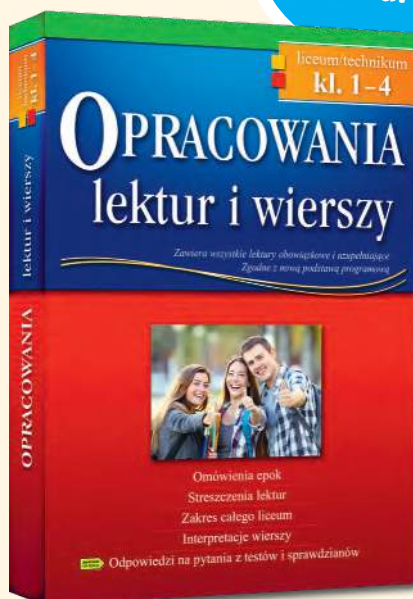
Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Kolejne części bestsellerowej serii pomocy z języka polskiego

*Omówienia
wszystkich
lektur!*



OPRACOWANIA LEKTUR I WIERSZY
SZKOŁA PODSTAWOWA
KLASY 4-6



OPRACOWANIA LEKTUR I WIERSZY
LICEUM/TECHNIKUM
KLASY 1-4 - PO REFORMIE



*Inni wydawcy zgadują, czego trzeba się nauczyć –
my wiemy, o co zapytają nauczyciele!*

*Podręcznik powie Ci, jaki materiał musisz znać –
my Ci powiemy, co dokładnie będzie na teście!*

szk. podstawowa

kl. 7–8

OPRACOWANIA

lektur i wierszy

Streszczenia lektur
obowiązkowych i uzupełniających
Charakterystyki i problematyka
Interpretacje wierszy

Pewniak
na teście

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

szk. podstawowa

kl. 7-8

OPRACOWANIA

lektur i wierszy

Autorzy:

Jakub Bączyński, Olga Gradoń, Adam Karczewski, Anna Kremiec,
Jakub Matusiak, Damian Molicki, Izabela Natódka, Agnieszka Nawrot,
Karolina Rymut-Kościelniak, Dorota Stopka, Lucyna Szary, Aldona Szóstak,
Joanna Tomasiak, Weronika Widzińska, Barbara Włodarczyk,
Maria Zagnińska, Kamila Zawadzka

Redakcja i korekta:

Agnieszka Antosiewicz, Szymon Rój, Karolina Rymut-Kościelniak,
Joanna Tomasiak, Weronika Widzińska, Maria Zagnińska

ISBN 978-83-7517-789-3

Wydanie VI

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B
31-979 Kraków
tel. (12) 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Projekt okładki:

Grzegorz Więczkiewicz

Layout i skład:

Pracownia Register

Zdjęcia i portrety – domena publiczna.

SPIIS TREŚCI

WIERSZE

Krzysztof Kamil Baczyński	5
<i>Z głową na karabinie</i>	5
<i>Elegia o... [chłopcze polskim]</i>	5
Zbigniew Herbert	6
<i>Dusza Pana Cogito</i>	6
<i>Kamyk</i>	7
<i>Modlitwa Pana Cogito – Podróżnika</i>	7
<i>Pan od przyrody</i>	8
<i>Sprawozdanie z raję</i>	9
Jan Kochanowski	9
<i>Czego chcesz od nas, Panie..</i>	10
<i>Fraszki (wybór)</i>	11
<i>Na dom w Czarnolesie</i>	11
<i>Na lipę</i>	11
<i>O doktorze Hiszpanie</i>	12
<i>O żywocie ludzkim</i>	12
<i>Treny (wybór)</i>	12
<i>Tren VII</i>	13
<i>Tren VIII</i>	13
Stanisław Jerzy Lec	14
<i>Aforyzmy</i>	14
Bolesław Leśmian	15
<i>Dziewczyna</i>	15
<i>W malinowym chruśniaku</i>	16
Adam Mickiewicz	17
<i>Reduta Ordona</i>	17
<i>Świtezianka</i>	20
Czesław Miłosz	23
<i>Który skrzywdziłeś</i>	23
<i>Miłość</i>	24
<i>Piosenka o końcu świata</i>	24
<i>Wyprawa do lasu</i>	24
Tadeusz Różewicz	25
*** <i>[oblicze ojczyzny...]</i>	25
<i>Kasztan</i>	25
<i>List do ludożerców</i>	25
<i>Ojciec</i>	26
<i>Słowa</i>	26
Wisława Szymborska	26
<i>Cebula</i>	27
<i>Koniec i początek</i>	27

<i>Nic dwa razy</i>	28
<i>Radość pisania</i>	28

LEKTURY OBOWIĄZKOWE

Karol Dickens	29
<i>Opowieść wigilijna</i>	29
Aleksander Fredro	36
<i>Zemsta</i>	36
Aleksander Kamiński	44
<i>Kamienie na szaniec</i>	44
Adam Mickiewicz	51
<i>Dziady cz. II</i>	51
<i>Pan Tadeusz</i>	59
Sławomir Mrożek	73
<i>Artysta</i>	73
Antoine de Saint-Exupéry	75
<i>Mały Książę</i>	75
Henryk Sienkiewicz	87
<i>Quo vadis</i> (fragmenty).....	87
<i>Latarnik</i>	103
Juliusz Słowacki	108
<i>Balladyna</i>	108
Stefan Żeromski	117
<i>Szyfowe prace</i> (fragmenty).....	117

KRZYSZTOF KAMIL BACZYŃSKI



Biografia

Krzysztof Kamil Baczyński używał pseudonimów: Jan Bugaj, Emil, Jan Krzyski, Krzysztof, Piotr Smugosz, Krzysztof Zieliński, Krzyś. Urodził się w **1921 r.** w Warszawie, został zastrzelony w **1944 r.** w tym samym mieście. Był poetą czasu wojny, podchorążym Armii Krajowej, podharcmistrem Szarych Szeregów. Baczyński należał do Pokolenia Kolumbów, w czasie okupacji był związany z pismem „Płomienie” oraz miesięcznikiem „Droga”. Zginął podczas powstania warszawskiego jako żołnierz batalionu „Parasol” Armii Krajowej.

” Z GŁOWĄ NA KARABINIE

Podmiotem lirycznym wiersza jest żołnierz, którego młodość została przekreślona przez wybuch II wojny światowej. Młodzieniec czuje się porwany przez wir historii (*obskoczony przez zdarzeń zamęt*) i osaczony przez nieuchronnie zbliżającą się śmierć (*Nocą słyszę, jak coraz bliżej / drżąc i grając krąg się zaciska*). Do niedawna był szczęśliwy, świat wydawał mu się miejscem pięknym i przyjaznym (*bujne obłoki były dla niego jak uśmiech matki*). Młodzieńczą miłością pokochał jednak *wielkie sprawy*, tzn. wolność ojczyzny. Podmiot liryczny przewiduje swoją śmierć, wydaje mu się ona nieunikniona. Pisze o niej w sposób metaforyczny (przenośny), wykorzystując podobieństwo śmierci i snu (*a ja prześpię czas wielkiej rzeźby / z głową ciężką na karabinie*).

” ELEGIA O... [CHŁOPCU POLSKIM]

Tytuł sugeruje temat wiersza. Elegia to utwór żałobny, można więc się domyślać, że narrator opowiada o **śmierci młodego Polaka**.

Autor należy do pokolenia urodzonego przed II wojną światową, która miała miejsce w latach jego młodości. Wiersz napisał w 1944 r., czyli w czasie wojny. Ten fakt w zestawieniu z tytułem może sugerować, że utwór odnosi się do śmierci młodych Polaków na wojnie.

Mamy tu do czynienia z liryką bezpośrednią. Adresatem jest chłopak, który stracił życie, walcząc w obronie swojego kraju. Możemy zauważyć tu inwokację, czyli bezpośredni zwrot do adresata. Autor zastosował w elegii monolog jako formę wypowiedzi.

Podmiot liryczny, którym jest matka, zwraca się do syna, który musiał zbyt wcześnie dorosnąć. Można się także domyślać, że **rodzicielka jest metaforą Ojczyzny, która traktuje młodego żołnierza jak swoje dziecko**.

Utwór ukazuje obrazy przedstawiające życie młodych ludzi w czasie wojny. Młodzieńcy, wchodzący w dorosłe życie, **zamiast kształtować swoją przyszłość, są narażeni na tragiczne doświadczenia**. Widzą wokół ogrom zła, ginących przyjaciół, upadający pod naporem

wroga kraj. Matka bolejąca nad losem swojego dziecka jest świadoma, że czeka na nie śmierć – może to być kula, która zabije syna, ale może to być także śmierć duchowa – „pęknięte serce” młodego patrioty.

Autor zastosował w wierszu **paralelizm składniowy**. Trzy czterowersowe zwrotki mają nieregularne rymy, a także odmienną liczbę sylab w wersach. Rytm utworu kojarzy się z kotyśanką, jednak jego tematyka zupełnie nie pasuje do tego gatunku. Kontrastujące ze sobą obrazy młodości przedwojennej i tej naznaczonej wojną zmuszają do refleksji nad minionymi czasami. **Autor wyraźnie sugeruje, co jest dobre, a co złe.** *Jasny synek* stoi po właściwej stronie, jednak jest zmuszony używać *czarnej broni*, która niszczy jego młodość. Na wyobraźnię odbiorcy działają też oryginalne epitety: *żelazne łyż*, *ruda krew*, *bochen trwóg* itp. Utwór powstał w latach 40. XX wieku, dlatego język jest zrozumiały dla współczesnego odbiorcy.

Elegia o ... [chłopcu polskim] wywołuje w czytelniku silne emocje. Obrazowość opisu przenosi nas do wojennych realiów, możemy niemal poczuć się świadkami monologu wygłaszanego przez matkę. Szczególnie wzrusza ostatni wers. Można też dopatrywać się tu osobistych doświadczeń autora, który zamiast realizować swoje młodzieńcze plany, musiał chwycić za broń.

ZBIGNIEW HERBERT



Biografia

Żył w latach **1924–1998** – poeta, eseista i dramaturg. Ukończył studia prawnicze i ekonomiczne. Jego poezja ma charakter filozoficzno-intelektualny, nawiązuje do kultury starożytnej Grecji i Rzymu, dlatego określa się ją mianem neoklasycyzmu. Herbert był znany jako krytyk ustroju socjalistycznego w Polsce, nie brał udziału w oficjalnym życiu kulturalnym tego okresu. Jako przykład filozoficznych cech jego poezji może służyć wykreowana przez niego postać Pana Cogito.

Wydał m.in. tomiki poezji: *Struna światła*, *Hermes*, *pies i gwiazda*, *Pan Cogito*, *Raport z obłąkanego Miasta* oraz głośny zbiór esejów *Barbarzyńca w ogrodzie*.

” DUSZA PANA COGITO

Tematem wiersza jest charakterystyka duszy Pana Cogito i kwestia jego postawy wobec niej. Pan Cogito to bohater licznych wierszy Herberta, **jego imię można tłumaczyć jako Pan Myślący**, Człowiek Myślący. Jest to człowiek współczesny, który w tym wierszu zatracił poczucie własnej tożsamości.

Podmiot liryczny wiersza nie został określony. Patrzy na duszę z perspektywy przeszłości i teraźniejszości. W przeszłości dusza zgodnie współistniała z człowiekiem aż do jego śmierci. Teraz wszystko się zmieniło. Opuszcza ciało Pana Cogito, kiedy jej się podoba. Nie czuje się z nim związana. Dzięki licznym przenośniom **dusza została tu ukazana jako niewierna i roztargniona towarzyszka życia** Pana Cogito: *opuszcza ciało / bez słowa pożegnania; miesiące lata bawi / na innych kontynentach; nie pisze listów*.

Osoba mówiąca **z ironią i dystansem mówi o przeżyciach bohatera** związanych z rozstaniem i spotkaniami z duszą. Pan Cogito usiłuje wszelkimi siłami **pokonać zazdrość**. Stara się zrozumieć duszę, szuka argumentów, by ją usprawiedliwić, przeżywa prawdziwe męki. Rozczula go i rozkliwia jej obraz – zapracowanej, zagonionej podróżniczki. Ironię spojrzenia na

zachowanie i przeżycia Pana Cogito wzmagają **anafory i powtórzenia**: *myśli o duszy dobrze / myśli o duszy z czułością, myśli o duszy tkliwie / myśli o duszy z czułością*.

Utwór należy do liryki filozoficznej, porusza także problemy moralne. **Współczesny człowiek coraz chętniej przyjmuje obce poglądy**, uczucia, rezygnując z własnej odrębności i indywidualizmu. Traci tym samym swoją duszę. Herbert poucza – trzeba koniecznie **walczyć o swoją wyjątkowość**, bo jest ona znakiem naszego człowieczeństwa.

Utwór to wiersz wolny, biały (bezrymowy), należy do liryki pośredniej, bywa zaliczany do tzw. liryki maski. Składa się z 13 strof o nieregularnej budowie.

” KAMYK

Podmiot liryczny ujawnia się w wierszu dopiero po kolejnych pięciu dystychach (dwuwierszach) wiersza, w strofie czterowersowej. Dotąd obserwował i opisywał kamyk, *stworzenie doskonałe*. Teraz zakłóca jego harmonię, ogrzewając go swoim ciepłem, ponieważ trzyma kamień w dłoni. Obecność nadawcy słów utworu ujawnia się w czasownikach *czuję, trzymam*. W tercynie, ostatniej trzywersowej strofie tekstu, pojawia się **zaimek nas, który pozwala umiejscowić osobę mówiącą w grupie ludzi**.

Podmiot liryczny snuje refleksje na temat **doskonałości kamyka**. Jego doskonałość, stwierdzona w pierwszym dystychu utworu, została udowodniona w następnych wersach: *równy samemu sobie, pilnujący swych granic, wypełniony dokładnie / kamiennym sensem*, bez zapachu, który coś przypomina, o zapale i chłodzie, które są pełne godności.

Nasze refleksje o doskonałości nie pokrywają się z poetyckimi, ponieważ skojarzenia Herberta wywołał przedmiot – kamyk. **Jest on stworzeniem doskonałym, człowiek natomiast nie**: przekraczający swoje granice, szukający sensu swojego istnienia, pełen jest lęków i pożądań, pozbawia się godności, bywa fałszywy. **Człowiek jednak, w odróżnieniu od kamienia, żyje, czuje i myśli** – ma szansę naprawy swoich błędów i taka może być końcowa refleksja odbiorcy wiersza.

W tym wierszu podmiot liryczny wyraża **refleksje dotyczące** natury człowieka (pod tym względem utwór podobny jest do wiersza Szymborskiej *Cebula*). W przedostatniej strofie **podmiot liryczny ujawnia się jako człowiek ogrzewający kamyk trzymany w dłoni**. Z powodu *fałszywego ciepła* ma wyrzuty sumienia. *Kamyki nie dają się oswoić*, patrzą obojętnie, a człowiek może obdarzać uczuciem.

” MODLITWA PANA COGITO – PODRÓŻNIKA

Biblijny opis stworzenia świata i człowieka inspirował poetów przez wieki. Jego poetycką interpretację zawarł również Zbigniew Herbert w utworze *Modlitwa Pana Cogito-Podróżnika*. **Nawiązanie do biblijnej tradycji** dotyczy w tym wierszu nie tylko tematyki, ale również formy.

Wiersz ma formę **biblijnego psalmu dziękczynno-błagalnego adresowanego do Boga** – Stworzyciela świata. Rozważania Pana Cogito, związane z pięknem i różnorodnością świata, stają się sposobem obcowania człowieka z Bogiem.

W pierwszoosobowym monologu **Pan Cogito wyraża swe opinie, odczucia, przeżycia**: *dziękuję Ci (...), leżałem na placu przy studni (...), odkryłem ludzi (...), myślałem (...), proszę Cię (...)*. **Ujawnia swoje pasje i namiętności**, odkrywa cechy osobowości. Lubi podróżować, bywać w pięknych miejscach, zwiedzać i poznawać ludzi. W swych turystycznych podróżach bywa roztargniony, leniwy i ostrożny. Czasem zarozumiale myśli, że twórcy światowej sztuki

mur, ale zmarli, zanim się to udało. Pracę podjęty ich cienie, a potem już same młoty uparcie kuły mur. Wreszcie udało się go zburzyć, ale wtedy okazało się, że jest za nim tylko pustka, nie ma dziewczyny.

Ta **baśniowa historia stała się podstawą do rozważań filozoficznych**. Leśmian pokazuje, że, choć nasze wysiłki, **pogoń za marzeniami okazują się czasem daremne, warto przynajmniej starać się realizować wyznaczone cele**. W tym tkwi sens życia oraz godność człowieka. Są to jednak **rozważania pesymistyczne**, autor wyraża przekonanie, że przeznaczeniem człowieka jest nicność.

Pod względem gatunkowym **wiersz jest balladą (gat. mieszany)**: występują tu bohaterowie, narrator, fabuła, akcja (elementy epiki), ale są pretekstem do wyrażania refleksji filozoficznych (cechy liryki). Bohaterowie ballady są fantastyczni i mają znaczenie alegoryczne: bracia są alegorią uporu w dążeniu do celu, dziewczyna uosabia marzenia, cel i sens życia.

Utwór jest zbudowany z **19 zwrotek**, wszystkie poza jedną są dystychami (dwuwersy). Każdy wers ma 17 zgłosek (8 + 9). Jest to wiersz **syllabotoniczny**. Występują **rymy parzyste aabb**. Jest on bardzo rytmiczny.

Wiersz sylabiczny – wiersz, który charakteryzuje się: stałą liczbą sylab w wersie, w wersach dłuższych niż ośmiozłotkowe występuje średniówka (przedział intonacyjny – tu robimy krótką pauzę), stały akcent pada na przedostatnią sylabę przed średniówką i na przedostatnią sylabę wersu.

” W MALINOWYM CHRUSŃIAKU

Wers po wersie...

- ◆ **Wersy 1–4:** W pierwszej strofie zasygnalizowana została sytuacja liryczna. Dwoje ludzi – zakochani – ukryli się w malinowym chruśniaku i długo zbierali maliny. Ich ręce były ubrudzone sokiem, wszędzie wokół czuć było zapach tych owoców.
- ◆ **Wersy 5–12:** Podmiot liryczny – zakochany mężczyzna – kontynuuje opowieść o zbieraniu malin. Było gorąco, pachniało owocami, słychać było brzęczenie owadów, widać było liście. Było coraz duszniej, mężczyzna wygarniał ustami owoce z dłoni ukochanej kobiety.
- ◆ **Wersy 13–20:** W ten sposób maliny stały się *narzędziem pieśczoły*. Zakochani poczuli się wyjątkowo, wptłynął na nich nastrój tej niezwykłej chwili, sceneria, okoliczności, wreszcie to, co do siebie czuli. Kobieta, porwana uczuciem, ujęła głowę mężczyzny w swoje dłonie i pocałowała delikatnie jego czoło. On pochwycił jej dłonie, które mu w skupieniu oddała. Wokół nich *chruśniak malinowy trwał wciąż*.

Omówienie

Tematem wiersza jest **miłość i jej przejawy**. Poeta opisał następującą sytuację – dwoje zakochanych w gąszczu malinowych krzewów zbiera maliny i to staje się okazją do wyznania wzajemnych uczuć. **Podmiot liryczny to zakochany mężczyzna**, który opowiada o zdarzeniu. Używa czasu przeszłego, więc jest to wspomnienie. Adresatką jego wypowiedzi jest **ukochana kobieta**.

Ważną rolę w wierszu odgrywa **przyroda, ponieważ tworzy ona scenerię spotkania zakochanych**. Leśmian szczegółowo ją opisuje: jest letni upał, wśród malin jest duszno i gorąco, słychać brzęczenie owadów, zakochanych otaczają „ogniste” barwy – jaskrawe światło słoneczne, czerwone maliny, soczysta zieleń młodych liści. W takiej scenerii zakochani zrywają maliny i podają je sobie, kobieta całuje delikatnie czoło mężczyzny.

Ten wiersz to **erotyk**, jest zbudowany z **pięciu czterowersowych strof** o rymach krzyżowych abab i okalających abba. Każdy wers ma 13 zgłosek.

ADAM MICKIEWICZ



Biografia

Adam Mickiewicz urodził się **24 XII 1798 r.** w Zaosiu koło Nowogródka, zmarł **6 XI 1855 r.** w Konstantynopolu. Był synem Mikołaja, adwokata przy sądach nowogródzkich, i Barbary z Majewskich. Po ukończeniu szkół dominikańskich w Nowogródku wstąpił w 1815 r. na uniwersytet w Wilnie, gdzie uzyskał solidne wykształcenie w zakresie filologii klasycznej, literatury ojczystej i historii. We wrześniu 1819 r. objął posadę nauczyciela w szkole średniej w Kownie. Należał w owych czasach do Towarzystwa Filomatów oraz do tajnego Towarzystwa Filaretów i z tego powodu został osadzony w więzieniu (w klasztorze ojców Bazylianów w Wilnie), gdzie przebywał od 23 X 1823 r. do 21 IV 1824 r. Następnie został zesłany do Rosji. Przebywał m.in. w Petersburgu, Odessie i Kownie. W Rosji poznał wielu tamtejszych wybitnych pisarzy. W 1829 r. znalazł się w Niemczech, a następnie w Rzymie, gdzie dowiedział się o wybuchu powstania listopadowego. W kwietniu 1831 r. wyruszył – przez Genewę i Paryż – do Wielkopolski, którą opuścił w marcu 1832 r., po czym przez Drezno udał się z powrotem do Paryża. Tam ożenił się w 1834 r. z Celiną Szymanowską. W 1839 r. objął w Lozannie katedrę literatury rzymskiej, a w latach 1840–1844 był profesorem w katedrze literatur słowiańskich, utworzonej w Collège de France. W 1844 r. za swą antyklerykalną postawę i propagowanie idei Andrzeja Towiańskiego został zawieszony w czynnościach profesora. W lutym 1848 r. przebywał w Rzymie, gdzie uzyskał audiencję u papieża Piusa IX, a później zorganizował ochotniczy legion polski. Po objęciu władzy przez Napoleona III zaniechał działalności politycznej i podjął pracę jako bibliotekarz w paryskiej Bibliotece Arsenалу. We wrześniu 1855 r. wyjechał do Konstantynopola z zamiarem tworzenia oddziałów polskich mających wystąpić przeciwko Rosji. W mieście tym zmarł nagle, najprawdopodobniej na cholera. Jego prochy zostały przewiezione do Paryża, a obecnie spoczywają w podziemiach katedry wawelskiej.

W swych tomach poezji, wydanych w 1822 i 1823 r., a obejmujących *Ballady i romanse*, II i IV część *Dziadów* oraz powieść poetycką *Grażyna*, wprowadził jako pierwszy twórca w literaturze polskiej elementy romantyczne. W tych dziełach powrócił do wierzeń i wyobraźni ludowej. W *Odzie do młodości* natomiast prawa młodości podporządkował służbie nadrzędnemu ideałowi. W Rosji napisał *Sonety krymskie* (1826 r.) i *Konrada Wallenroda*. W 1832 r. stworzył III cz. *Dziadów* oraz *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, a w 1834 r. – *Pana Tadeusza*. W Paryżu prowadził też bardzo żywą działalność publicystyczną (czasopismo polityczne „Pielgrzym Polski” oraz założony w 1849 r. i redagowany przez niego dziennik „Trybuna Ludów”, wychodzący w języku francuskim).

Adam Mickiewicz jest uznany za polskiego wieszca narodowego.

” REDUTA ORDONA

Geneza utworu

Utwór opowiada o obronie i wysadzeniu szańca w warszawskiej dzielnicy Woli przez Juliana Konstantego Ordona. Zdarzenie to poznał Mickiewicz z relacji swojego przyjaciela, Stefana Garczyńskiego, uczestnika powstania listopadowego i naocznego świadka opisywanych faktów. Przebywali wtedy obaj w Dreźnie, dokąd dotarła fala uchodźców po przegranej powstaniu. Według Garczyńskiego Ordon zginął w ruinach umocnień wysadzonych przez siebie w powietrze i tak to przedstawił Mickiewicz. W rzeczywistości bohaterski artysta został ciężko ranny, lecz przeżył wybuch. Walczył później w powstaniu węgierskim

pod dowództwem generała Bema, a także w wojnie narodowej we Włoszech w oddziałach Garibaldiiego. Zmarł w 1887 r. we Florencji jako stary, zgorzkniały człowiek (popetnił samobójstwo).

Wiersz został napisany w Dreźnie w 1832 r., wydany w Paryżu w 1833 r.

Pewniak
na teście

Czas i miejsce akcji

Zgodnie z faktami historycznymi akcja toczy się 6 września 1831 r. w Warszawie, w dzielnicy Wola.

Bohater

Bohaterem utworu jest powstaniec listopadowy i oficer wojska polskiego Julian Konstanty Ordon, dowódca artylerii w wysadzonej w powietrze reducie nr 54 (reduta – ostniony szaniec przeznaczony na działo broniące większych fortyfikacji obronnych). Widząc nieuchronną klęskę swojego oddziału, kiedy Rosjanie wdarli się na waty obronne, wysadził skład amunicji, aby nie oddać jej w ręce wroga. Zgładził przy tym wielu żołnierzy carskich i niedobitki swojego oddziału. Był odważny, nie zawahał się poświęcić życia w słusznej sprawie, jaką jest wolność ojczyzny. Zginął razem z rosyjskimi żołnierzami, których postanowił za wszelką cenę nie dopuścić do obleganego szanca. Podmiot liryczny utworu uważa go za wzór postawy patriotycznej i postać ze wszech miar godną naśladowania przez innych.

STRESZCZENIE

- ◆ **Wersy 1–20:** Cały utwór nosi podtytuł *Opowiadanie adiutanta*, fakty poznajemy więc z ust Stefana Garczyńskiego, adiutanta Orдона.
- ◆ Opowiadanie rozpoczyna się stwierdzeniem, że żołnierzom z najbliższego otoczenia adiutanta nie dano rozkazu strzelania, mogli więc obserwować pole walki. Oddziały Rosjan miały przewagę liczebną. Zostały porównane do sępów i błota. Nacieraly na redutę Orдона – *białą, wąską, zaostrzoną*. Ten kontrast czerni i bieli świadczy o nacechowaniu emocjonalnym mówiącego, który jest po stronie Orдона, a przeciwko Rosjanom. Obróńcy reduty mieli tylko sześć armat, ale nie przerywano ognia. Strzelano celnie, a efektem była śmierć nacierających.
- ◆ **Wersy 21–28:** Najcelniej trafiające pociski były jak anioł śmierci, który pustoszył szeregi wroga. Pojawia się też ważny fragment: *Tam kula, lecąc, z dala grozi, szumi, wyje, / Ryczy, jak byk przed bitwą, miota się, grunt ryje*, zawierający animizację, za pomocą której autor ukazuje, że kule wrogów miały moc dzikich zwierząt.
- ◆ **Wersy 29–35:** Tu pojawiają się retoryczne (niewymagające odpowiedzi) pytania, gdzie jest człowiek, który wyprawia na rzeź takie tłumy żołnierzy. Czy może jest wśród walczących, czy dzieli ich odwagę i cierpienie? Nie – to rosyjski car, który przebywa bezpiecznie w swoim pałacu. Los zwykłych żołnierzy jest mu zupełnie obojętny. Jest tak potężny, że każdy jego rozkaz spełniany jest w mig. To tyran, przed którym wszyscy drżą. Przez niego płaczą matki, tracące synów zesłanych na Syberię lub powołanych do wojska.
- ◆ **Wersy 36–42:** Do cara podmiot liryczny zwraca się słowami: **Mocarzu jak Bóg silny, jak szatan złośliwy**. Oznajmia, że podczas kiedy drży przed nim cała Europa, tylko Polska urąga jego mocy i staje do walki. Stwierdza też, że korona dawnych królów polskich została przez cara przywłaszczona bezprawnie, zhańbiona, skrwawiona. Nie jest godzien nawet jej dotykać, a co dopiero uzurpować sobie prawo do zakładania jej jako insygnium władzy królewskiej.

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

LEKTURY OBOWIĄZKOWE

KAROL DICKENS



* Biografia

Pisarz angielski, żyjący w latach **1812–1870**. Pierwszy utwór Dickensa, który zdobył niezwykłą popularność, nosił tytuł *Klub Pickwicka*. Jest to seria zabawnych i pogodnych opowiadań o kilku dżentelmenach podróżujących po Anglii i rozkoszujących się urokami życia, a szczególnie dobrym jedzeniem. W następnych powieściach: *Oliver Twist*, *Dawid Copperfield*, *Życie i przygody Nickolasa Nickleby* Dickens poruszył problem ludzi, a szczególnie nie dzieci, niesprawiedliwie skrzywdzonych przez los, które jednak dzięki dobrym ludziom i szczęśliwym zbiegom okoliczności zyskują szczęście. Osobną grupę utworów stanowią tak zwane opowieści gwiazdkowe: *Świerszcz za kominem* i *Opowieść wigilijna*. Dickens jest autorem wspomnień z podróży do Włoch i Stanów Zjednoczonych, a także powieści historycznych.

” OPOWIEŚĆ WIGILIJNA

Czas i miejsce akcji

Wydarzenia rozgrywają się w połowie XIX w. – jest to epoka wiktoriańska, czas panowania królowej Wiktorii Hanowerskiej. Wielka Brytania była wtedy u szczytu swej potęgi. Dynamicznie bogaciły się angielskie warstwy wyższe i średnie, a równocześnie tolerowana była nędza ludzi biednych – programy poprawy bytu najuboższych sprowadzały się jedynie do działalności charytatywnej. Akcja dzieje się głównie w Londynie, chociaż kilkakrotnie duchy zabierają Scrooge'a także poza miasto.

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

◆ czas realny

Wydarzenia rozpoczynają się w wigilię świąt Bożego Narodzenia, około godziny trzeciej po południu. Scrooge kończy pracę w kantorze. Akcja obejmuje wieczór wigilijny (pojawienie się ducha Marleya), noc (wędrówki z trzema zapowiedzianymi duchami), Boże Narodzenie (przechadzka po Londynie, wizyta w domu Freda) oraz dzień po Bożym Narodzeniu (w krajach anglosaskich święta trwają tylko jeden dzień). W tym dniu Scrooge udaje się do kantoru, rozmawia z Bobem Cratchitem, zapowiada popołudniowe spotkanie w sprawie pomocy rodzinie Boba.

Pewniak
na teście

◆ czas fantastyczny

Marley zapowiada wizyty duchów w ciągu trzech kolejnych nocy. Pierwszy duch ma się pojawić, gdy zegar wybijie pierwszą, drugi duch o tej samej godzinie następnej nocy, trzeci – kolejnej nocy, ale o godzinie dwunastej. Zjawy odwiedzają Scrooge'a o zapowiadanej porze,

Pewniak
na teście

.....

° Zdjęcie autorstwa Jeremiaha Gurneya – Heritage Auction Gallery.

kupiec śpi pomiędzy ich wizytami, ale po wszystkich spotkaniach budzi się rano w dniu Bożego Narodzenia. Wydarzenia rozegrały się więc w jedną noc.

Bohaterowie

Ebenezer Scrooge – bohater główny, człowiek w podeszłym wieku, w chwili rozpoczęcia akcji utworu jest właścicielem kantoru, prawdopodobnie jest bogaty. Bohater to starszy człowiek, którego cechy, takie jak: *oziębłość, chłód, obojętność* można wyczytać z jego twarzy: *Oziębłość natury zmroziła jego stare rysy, wyostrzyła długi nos, pokryta bruzdami policzki, obwiodła oczy czerwoną obwódka, zabarwiła sinością wąskie wargi, dźwięczną ostrą nutą w zgrzytliwym głosie, usztywniła chód.* O ludziach pokroju Scrooge'a mówi się, że mają odpychający wygląd.

Podstawową cechą bohatera było jego **chorobliwe skąpstwo**, które ujawniało się na każdym kroku. Spędzał życie nad księgami rachunkowymi, wciąż obliczając, kalkulując zyski i straty. Nie miał przyjaciół, którzy mogliby „okradać” go z cennych chwil tej rachuby. Swego kancelistę, Boba, nazwał złodziejem tylko dlatego, że musiał dać mu wolne w pierwszy dzień świąt Bożego Narodzenia. Ebenezer, mimo sporego majątku, był obojętny na los ubogich, chociaż był nimi otoczony: pomoc przydałaby się w pierwszej kolejności kanceliście i jego choremu synkowi, a także rzeszom potrzebujących, o których wsparcie proszą przybyli do Scrooge'a w wieczór wigilijny kwestarze.

Bohater jest skąpy nawet w uczuciach. Nie kłania się ludziom na ulicy, jest okrutny wobec siostrzeńca, który cierpliwie prosi go, by zjawił się jako gość na obiedzie świątecznym.

Ebenezer Scrooge po pamiętnej nocy wigilijnej wesoty i rześki wyskakuje z łóżka wczesnym rankiem, wykrzykuje: *... jestem szczęśliwy niczym anioł niebieski. ... Wesotych świąt życzę wszystkim ludziom na ziemi! Pomyślnego Nowego Roku życzę całemu światu!* Posyła rodzinie Boba Cratchita, swego kancelistę, ogromnego indyka, dla małego Tima staje się jak drugi ojciec. Od tego momentu jest najlepszym przyjacielem tej rodziny i wspaniałym pracodawcą. Ofiaruje część swego majątku na potrzeby ubogich. Nawiązuje serdeczne stosunki z rodziną swego siostrzeńca, Freda. Ludzie mówią, że *jak nikt umie święcić Boże Narodzenie.*

Fred – bohater epizodyczny, siostrzeniec Ebenezera Scrooge'a. Jest jedynym synem siostry Ebenezera, człowiekiem bardzo młodym, zakochanym w swojej nowo poślubionej żonie. Pogodny, miły, uśmiechnięty, życzliwy w stosunku do otoczenia, potrafi się cieszyć każdą chwilą życia. Mimo że Ebenezer odrząca jego przywiązanie, nie żywi do niego urazy, a jedyne, co odczuwa w stosunku do „starego sknery”, to głębokie współczucie.

Bob Cratchit – bohater drugoplanowy, kancelista pracujący w kantorze Scrooge'a. To człowiek bardzo religijny i bogobożny. Bardzo dobry ojciec wielodzietnej rodziny. Upokorzenia swojego plenipotenta znosi z pokorą. Jest sumiennym i oddanym pracownikiem.

Mały Tim – bohater epizodyczny, syn Boba, jest niepełnosprawnym dzieckiem – chodzi o kulach. To chłopiec bardzo wrażliwy i – pomimo choroby – pogodny. Jest ukochanym synem i bratem.

Jakub Marley – bohater drugoplanowy, współnik Scrooge'a, w chwili, kiedy rozpoczyna się akcja opowieści, mija siódma rocznica jego śmierci. Za życia zachowywał się tak samo, jak Ebenezer: najważniejsze były dla niego interesy. **Nie liczył się z ludźmi**, nie posiadał rodziny. **Po śmierci za karę tuła się po świecie**, ciągnąc za sobą łańcuch, który ukut sobie za życia; musi pokutować za popełnione grzechy. Przybywa do Scrooge'a w postaci widma, by ostrzec go i pomóc w uniknięciu podobnego losu.

Występują również:

- ◆ Duch Wigilijnej Przeszłości,
- ◆ Duch Tegorocznego Bożego Narodzenia,
- ◆ Duch Przyszłych Wigilii.

POSTACIE REALNE	POSTACIE FANTASTYCZNE	POSTACIE REALNE W ŚWIECIE FANTASTYCZNYM
<ul style="list-style-type: none"> • Ebenezer Scrooge – główny bohater, przedsiębiorca i gracz giełdowy; • Fred – siostrzeniec Scrooge’a; • żona Freda; • goście świąteczni: siostry żony Freda, Topper; • Bob Cratchit – kancelista; • żona Boba; • dzieci Boba: Piotr, Marta, Belinda, Tim, jego młodsze rodzeństwo (dziewczynka i chłopiec); • postacie epizodyczne: chłopiec śpiewający kolędy, przechodnie, sprzedawcy uliczni, mężczyźni zbierający datki dla ubogich. 	<ul style="list-style-type: none"> • duch Jakuba Marleya – widmo dawnego wspólnika Scrooge’a; • Duch Wigilijnej Przeszłości; • Duch Tegorocznego Bożego Narodzenia; • Duch Przyszłych Wigilii. 	<ul style="list-style-type: none"> • rodzina Fezzwigoów – dawnych pracodawców Scrooge’a i ich pracownicy; • Dick Wilkins – przyjaciel Scrooge’a z młodości; • Fan – ukochana młodsza siostra Scrooge’a; • Bella – dawna naręczona i jej szczęśliwa rodzina; • Karolina, jej mąż i dzieci – małżeństwo zadłużone u Scrooge’a; • Joe – starzec, właściciel sklepu; • pani Dilber – praczka; • postugaczka, karawaniarz – złodziej; • mężczyźni na londyńskiej giełdzie.

Plan wydarzeń

1. Śmierć Marleya, Scrooge właścicielem firmy.
2. Postępowanie Scrooge’a:
 - a) obojętność wobec potrzebujących wsparcia,
 - b) surowy stosunek do pracowników,
 - c) obojętność wobec siostrzeńca.
3. Wieczór wigilijny i odwiedziny trzech duchów:
 - a) Duch Wigilijnej Przeszłości: wędrówka w krainę dzieciństwa i młodości;
 - b) Duch Tegorocznego Bożego Narodzenia: wędrówka po ulicach miasta, poznanie losu biedaków, ich szlachetności i godności, los małego Tima;
 - c) Duch Przyszłych Wigilii: smutna przyszłość samotnego, starego Ebenezera.
4. Cudowna przemiana – Scrooge wielkim dobroczyńcą, wspaniałym wujaszkiem, dobrym pracodawcą i przyjacielem rodziny Cratchitów.

Krótkie streszczenie

Stary kupiec, Ebenezer Scrooge, znany ze swego skąpstwa, powraca w wigilię Bożego Narodzenia do domu po pracy w swoim kantorze. Odrzuca prośbę o datek na biednych, wyśmiewa siostrzeńca zapraszającego go na wigilię i wyrzuca biednego człowieka potrzebującego pieniędzy. Niespodziewanie ukazuje mu się duch jego dawnego wspólnika, Jakuba Marleya, który ostrzega starca, że po śmierci czeka go wieczna męka, jeśli nie zmieni swojego życia. Zjawia zapowiada także odwiedziny trzech innych duchów, które rzeczywiście pojawiają się w nocy i zabierają Scrooge’a na fantastyczną wędrówkę w przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Wspomnienia z przeszłości, obrazy utraconego szczęścia, będącego udziałem innych ludzi wokół, i przerażająca wizja przyszłości sprawiają, że stary kupiec ulega wielkiej przemianie. Podwyższa pensję kanceliście, opiekuje się jego kalekim synkiem,

Małym Timem, i nawiązuje serdeczne relacje ze swoim siostrzeńcem. Zaczyna się przyjaźnić z otaczającymi go ludźmi i co roku uroczyście obchodzi święta Bożego Narodzenia.

STRESZCZENIE

Strofką pierwszą. Duch Marleya (streszczenie rozdziału)

Poznajemy Ebenezera Scrooge'a. Jest on właścicielem kantoru. To człowiek w podsztych wieku, niezwykle antypatyczny, zgorzkniały, zamknięty w sobie, nie ma przyjaciół, nigdy nie daje jałmużny, dla współpracowników i rodziny jest skąpy i opryskliwy. Dowiadujemy się, iż 7 lat wcześniej umarł wspólnik Scrooge'a – Jakub Marley.

Jest wigilia Bożego Narodzenia. W kantorze Ebenezera pojawia się syn niegdyś bardzo kochanej przez niego siostry – Fred.

Mężczyzna składa wujowi życzenia świąteczne oraz noworoczne i zaprasza go na obiad w pierwszym dniu świąt. Ebenezer przyjmuje siostrzeńca bardzo nieuprzejmie, odmawia mu. Okazuje się, że ten stary człowiek nienawidzi świąt, ponieważ musi za dzień wolny od pracy płacić swojemu kanceliście, który w tym czasie odpoczywa. Scrooge jest niewiarygodnym sknerą, płaci swojemu pracownikowi bardzo małą pensję.

W kantorze pojawiają się następnie dwaj mężczyźni zbierający pieniądze dla biednych. Ebenezer oświadcza, że nie złoży datku dla potrzebujących i że należałoby ich zamknąć w więzieniach oraz w domach pracy, reszta powinna (jego zdaniem) *umrzeć czym prędzej i w ten sposób zmniejszyć nadmiar ludności na świecie*.

Przyszedł jeszcze do Scrooge'a chłopiec śpiewający kolędy, szybko jednak uciekł, widząc, że Ebenezer zamierza go uderzyć.

Kancelista prosi o dzień wolny od pracy. Scrooge jest rozczłuszczony, robi pracownikowi wymówki, iż ten *okrada go każdego 25 grudnia*.

Ebenezer udaje się do jadalni na swój *smętny obiad*, po czym podąża do domu.

Kołatka do drzwi przybiera na chwilę kształt twarzy Jakuba Marleya – Scrooge jest nieco zaniepokojony. Zaczynają się dziać dziwne rzeczy. Dom zatrzęsł się jak od gromu, po schodach wjechał karawan. Scrooge nie wierzy własnym zmysłom. Potem zaczynają dzwonić wszystkie dzwonki, które znajdowały się w domu Ebenezera. Scrooge słyszy odgłosy przypominające brzęk łańcuchów, które wlecze za sobą jakaś postać. Wtedy w pokoju naszego bohatera pojawia się widmo. Ma ono twarz starego Marleya. Duch Marleya mówi dawnemu wspólnikowi, że na każdym człowieku *cięży obowiązek duchowego bratania się ze swymi bliźnimi. Jeśli ktoś obowiązku tego zaniedba za życia, musi go dopełnić po śmierci*. Tak stało się z Jakubem Marleyem, jego dusza błąka się po świecie i przeżywa męczarnie, ponieważ za życia nie okazał serca bliźniemu i nie troszczył się o ludzi, a jedynie o interesy.

Marley wlecze za sobą łańcuch, który sobie *ukuł za życia*. Przybywa do Scrooge'a, by pomóc mu uniknąć strasznego losu po śmierci. Uświadamia Ebenezrowi, że *miast interesom powinien był życie całe poświęcić ludzkości*. Marley informuje dawnego przyjaciela, że odwiedzą go trzy zjawy, być może dzięki temu uniknie w przyszłości losu Jakuba Marleya.

Strofką drugą. Odwiedziny pierwszego ducha (streszczenie rozdziału)

Wybija dwunasta – Scrooge czeka w napięciu na ducha. Zjawy pojawia się o godzinie pierwszej. Ta osobliwa postać przypomina z jednej strony dziecko, z drugiej starca. Oświadcza Ebenezrowi, iż jest Duchem Wigilijnej Przeszłości i przybyła dla dobra Scrooge'a. Duch dotyka go, razem przechodzą przez ścianę domu i znajdują się teraz na wiejskiej drodze.

do rąk Kamińskiego. Autor znał wiele szczegółów z własnego doświadczenia, był twórcą i komendantem organizacji Małego Sabotażu, znał osobiście Rudego, Alka i Zośkę, wiele usłyszał też od innych uczestników wydarzeń, np. od „Orszy” Broniewskiego, dowodzącego akcją pod Arsenalem. Wszystkie zatem miejsca, zdarzenia, postaci, o których jest mowa w powieści, istniały naprawdę. Autor przytoczył niemal dosłownie dialogi postaci oraz treści rozkazów bojowych, dodatkowo poświadczających czyny bohaterów. Drobiazgowo odnotował daty, a nawet godziny zdarzeń. Czytelnik może śledzić szlaki ulic warszawskich, po których poruszali się uczestnicy wydarzeń. Szczegóły ich stroju, wygląd wewnątrz – wszystko w powieści jest takie, jak było naprawdę.

Kamienie na szaniec jako reportaż

Utwór Kamińskiego posiada następujące elementy reportażu:

- ◆ jest napisany prozą,
- ◆ stanowi relację, **sprawozdanie ze zdarzeń rzeczywistych**,
- ◆ przedstawia **prawdziwe postaci**,
- ◆ autor znał osobiście bohaterów,
- ◆ materiał historyczny został uzupełniony **komentarzem narratora**,
- ◆ narracja jest prowadzona w sposób dynamiczny, trzymający czytelnika w napięciu.

ZAPAMIĘTAJ

Sabotaż – ukryte, zamaskowane działanie mające na celu przeszkodzenie w realizacji jakiegoś planu.

Mały sabotaż – akcja konspiracyjna w czasie okupacji hitlerowskiej w Polsce (1940–1944) polegająca na wypisywaniu antyniemieckich haseł na murach, ośmieszaniu zarządzeń okupanta i dezorganizowaniu jego akcji propagandowych.

Dywersja – działania prowadzone na zapleczu i na tyłach wojska nieprzyjaciela w celu utrudnienia mu prowadzenia akcji na froncie i obniżenia wartości bojowej jego wojsk, działalność partyzancka.

Szare Szeregi – kryptonim konspiracyjny Związku Harcerstwa Polskiego w okresie okupacji niemieckiej i radzieckiej podczas II wojny światowej (1939–1945).

ADAM MICKIEWICZ

(Biografia na str. 19)

” DZIADY CZ. II

Geneza utworu

W okresie powstawania II i IV części *Dziadów* w życiu Mickiewicza porażki osobiste przeplatały się z pierwszymi sukcesami literackimi. Najpierw nie udało się poecie zrealizować planów małżeńskich (Maryla Wereszczakówna, wielka miłość Mickiewicza, wyszła za mąż za hrabiego Wawrzyńca Puttkamera), później zmarła mu matka. W tej atmosferze, w latach 1820–1822, w czasie pobytu w Wilnie oraz Kownie, Mickiewicz napisał utwór, w którym świat zmarłych współtłustnieje ze światem żyjących, gdzie z zaświatów przybywają dusze, by podzielić się z żywymi swą wiedzą i doświadczeniem, gdzie jednym z bohaterów jest duch kochanka, który z powodu nieodwzajemnionej miłości popełnił samobójstwo. Ten utwór to II i IV część *Dziadów*, fragment – według założeń autora – większej całości.

II część *Dziadów* powstawała już od grudnia 1820 r., jednak Mickiewicz zakończył pracę nad nią dopiero w lutym 1823 r.; część IV pisał między wrześniem 1821 a kwietniem 1822; wiersz *Upiór* powstał natomiast w styczniu 1823 r.

Całość ukazała się drukiem jako II tom *Poezji* Mickiewicza w 1823 r. w Wilnie. W jego skład weszły również: *niby to prolog*, czyli wiersz *Upiór*, następnie IV część *Dziadów* oraz poemat *Grażyna. Powieść litewska*. **Ze względu na miejsce powstania II i IV część *Dziadów* określa się mianem *Dziadów wileńsko-kowieńskich*** (dla odróżnienia od III części – nazywanej *Dziadami dreźnieńskimi*).

Czas i miejsce akcji

Pewniak
na teście

Akcja II cz. *Dziadów* rozgrywa się w przeddzień Zaduszek w cmentarnej kaplicy, gdzieś na terenie Litwy. Dokładny czas akcji nie jest określony, nie wiemy, który to rok.

Bohaterowie

Ludzie

Pewniak
na teście

Guślarz – bohater drugoplanowy, przewodnik obrzędu, wzywa duchy na uroczystość dziadów i oferuje im pomoc. Potrafi także odsyłać dusze z powrotem w zaświaty. Nie udaje mu się to tylko z tajemniczym Widmem, które pojawia się pod koniec obrzędu.

Gromada wieśniaków – bohater zbiorowy drugoplanowy, mieszkańcy wsi, którzy tłumnie przybyli, by święcić starodawne święto dziadów. **Chcą dowiedzieć się od duchów, jak postępować, by po śmierci iść do nieba**. W zamian mają dla nich posiłek, modlitwę i są gotowi spełnić w miarę swoich możliwości ich wszelkie prośby.

Duchy

Józio i Różia – **duchy lekkie** – bohaterowie główni, **dwoje małych dzieci**, które na ziemi nie zaznały cierpienia. **Za życia były bardzo szczęśliwe**, żyły beztrudnie w ciepłarnianych warunkach, spełniano ich wszystkie zachcianki. **Nie znaty zmartwień**, głodu, trudów codzienności, bólu i nieszczęścia. **Winą dzieci jest więc zbytek słodczy** i niezajomość prawdy istnienia. Za to spotyka je kara – nie mogą się dostać do nieba, dręczy je *nuda i trwoga*. Proszą gromadę o dwa ziarna gorczycy – namiastkę gorczycy życia. Przed odejściem przekazują żywym przestrozę:

Kto nie doznał gorczy ni razu,

Ten nie dozna słodczy w niebie.

Widmo Złego Pana – **duch ciężki** – bohater główny, przychodzi do kaplicy o północy; zmarł trzy lata wcześniej, po śmierci cierpi okrutny głód i pragnienie; pozostał na ziemi, tam, gdzie krzywdził ludzi. Wie, że nie ma dla niego ocalenia, pragnie jednak zmniejszyć swoją mękę i prosi o odrobinę jedzenia i wody. Nie dostanie ich jednak, bo **za życia nie miał litości i współczucia dla innych**, nie nakarmił głodnych, a potrzebujących odpędził od swoich drzwi. O tym opowiadają towarzyszące mu ptaki – Kruk i Sowa. Są to dusze skrzywdzonych przez niego poddanych.

Człowiek okrutny, bezłitosny, bez serca, nieczuły na cudze nieszczęścia, egoista łamiący podstawowe nakazy moralne. Widmo udziela zgromadzonym przestrogi:

Kto nie był ni razu człowiekiem,

Temu człowiek nic nie pomoże.

Kruk – bohater epizodyczny, był kiedyś nędzarzem. Nie jadł nic od trzech dni, więc zakradł się do pańskiego sadu i zabrał kilka jabłek. Ogrodnik poszczuła go psami. Złapano nieszczęśnika, a pan, chcąc dać odstraszący przykład innym, skazał go na chłostę. Nie przeżył tej kary.

Sowa – bohaterka epizodyczna, za życia uboga wdowa, która po śmierci męża została bez środków do życia, mając dodatkowo na utrzymaniu chorą matkę i maleńkie dziecko. Kiedy nadszedł wigilijny wieczór, czas szczególny dla każdego chrześcijanina, wybrała się do dworu z prośbą o zapomogę. Pan miał wówczas wielu gości, wyprawił wystawne przyjęcie, nie żatował na nie grosza. Obnosił się z bogactwem. Biedna wdowa przeszkadzała, zakłócała dobre samopoczucie gości, więc pan rozkazał ją przepędzić. Służący gorliwie wykonał polecenie, wywlekając ją za włosy i rzucając w śnieg. Kobieta zamarzła wraz z dzieckiem na drodze.

Zosia – duch pośredni – bohaterka główna, za życia była pasterką, ale **lekceważyła miłość**, jaką darzyli ją chłopcy. Jeden z nich – Józio – umarł z miłości do niej. Wtedy Zosia bezpowrotnie straciła umiejętność odczuwania szczęścia. **Zmarła, nie zaznawszy stodyczy i smutku miłości**, dlatego po śmierci jej ciało zostało zawieszona między niebem i ziemią. Odczuwa nudę, pustkę, smutek, samotność. Błaga, by młodzieńcy przyciągnęli ją do ziemi, chce dotknąć jej stopami, ale uniemożliwia to wiatr, który porywa ducha. Guślarz obiecuje jej, że wkrótce jej kara dobiegnie końca. W zamian duch Zosi ofiarowuje wieśniakom przestrożę:

Kto nie dotknął ziemi ni razu,

Ten nigdy nie może być w niebie,

to znaczy: kto nie stąpił twardo po ziemi, kto za nic nie odpowiadał, kto nie podjął prawdziwego trudu życia, ale żył mrzonkami, marzeniami, wyobrażeniami o życiu, ten poniesie po śmierci karę.

Widmo – bohater epizodyczny, pojawia się pod koniec obrzędu, niewzywane, ma wygląd młodego mężczyzny, na jego piersi w miejscu serca widać krwawiącą ranę. Widmo wpatruje się w jedną z kobiet zgromadzonych w kaplicy. Ta nosi żałobę. Ku zdumieniu i przerażeniu zebranych Widmo nie odchodzi mimo zaklęć Guślarza.

Ludowy system wartości na podstawie historii duchów

KATEGORIA DUCHÓW	SPOSÓB PRYZYWANIA	WINA	POKUTA	O CO PROSZĄ	PRZESTROGA I POUCZENIE
duchy lekkie (aniołki – Józio i Różia)	zapalenie garści kądzieli	niezaznanie w życiu cierpienia, troski, bólu	dręczą je smutek i trwoga	dwa ziarnka gorczycy	<i>... kto nie doznał goryczy ni razu, / Ten nie dozna stodyczy w niebie</i>
duchy ciężkie (widmo Złego Pana)	zapalenie wódki w kotle	nie był „ludzki”, nie miał litości dla poddanych, odpowiada za ich śmierć, był okrutny, bezduszny, bezwzględny, nie miał wyrzutów sumienia	cierpi męki wiecznego głodu i pragnienia	wody miarka, dwa ziarnka pszenicy	<i>... kto nie był ni razu człowiekiem, / Temu człowiek nic nie pomoże</i>

JULIUSZ SŁOWACKI



Biografia

Juliusz Słowacki żył w latach **1809–1849**. Był poetą i dramaturgiem. Po ukończeniu studiów prawniczych w Wilnie wyjechał do Warszawy i pracował jako urzędnik. Debiutował bezimiennie powieścią poetycką *Hugo*, a rozgłos zdobył wierszami powstańczymi: *Oda do wolności*, *Hymn (Bogarodzico! Dziewico!)*, *Kulik*. Jako kurier Rządu Narodowego opuścił powstającą Warszawę w 1831 r. i wyjechał do Londynu. Stamtąd przeniósł się do Paryża, gdzie wydał powieści poetyckie *Mnich*, *Jan Bielecki* i inne oraz dramaty *Mindowe*, *Maria Stuart*. W latach 1832–1836 poeta przebywał w Szwajcarii. Anonimowo ogłosił dramat *Kordian*, w którym odniósł się do spraw bliskich narodowi. W tym czasie powstał poemat *W Szwajcarii*. W 1836 r. udał się w roczną podróż na Wschód, która zaowocowała nowymi utworami, m.in. poematem dygresyjnym *Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu*, wierszem *Hymn*. Po powrocie Słowacki osiadł na stałe w Paryżu. Tu napisał dramaty *Balladyna*, *Lilla Weneda*, *Mazepa* i poemat dygresyjny *Beniowski*. Z tego okresu pochodzą znane wiersze: *Testament mój*, *W pamiętniku Zofii Bobrówny*.

W 1848 r. wyruszył na pomoc powstańcom wielkopolskim, mimo że ciężko chorował na gruźlicę. Zmarł w 1849 r., prochy poety sprowadzono na Wawel w 1927 r.

” BALLADYNA

Czas i miejsce akcji

Akcja utworu rozgrywa się **za czasów bajecznych koto jeziora Gopto**, co zostało podane w didaskaliach. Czasy bajeczne odnoszą się do niesprecyzowanej historii pradawnej Polski i okresu rządów Popiela IV.

Bohaterowie

Balladyna – córka ubogiej wieśniaczki. Jej imię jest znaczące, pochodzi od słowa *ballada*, ale wiąże się także z wyglądem dziewczyny. Wdowa nazywa czasem swoją córkę Bładyną, co wskazuje na błądność cery dziewczyny, jasną karnację, charakterystyczną dla szlachetnie urodzonych. Balladyna to osoba **próżna i nieuczciwa**, wobec najbliższych, matki i siostry jest oschłą, wymagająca i roszczeniowa. Zanim poznaje Kirkora, ma romans z Grabcem. Wyznaje jednak miłość księciu, mając nadzieję, że dzięki temu będzie miała szansę zostania księżną. Jest **opanowana żądzą władzy**, w drodze po nią nie cofnie się przed niczym. Wie, że nie ma wielkich szans, rywalizując z Aliną w zbieraniu malin. Pragnienie władzy jest jednak silniejsze niż więzy krwi. Balladyna postanawia zabić Alinę i w ten sposób zdobyć Kirkora oraz upragnioną władzę. Później przyczyni się do śmierci swojego męża, jest **niewierną żoną**. Okazuje się, że jest też niewdzięcznym, złym dzieckiem. Wypiera się własnej matki, wyrzuca ją z zamku, skazuje na tułaczkę. Można powiedzieć, że Balladyna jest niewolnicą własnych ambicji. W dramacie ta postać uosabia zło.

Alina – siostra Balladyny. Jest **uczciwa, dobra**, prostolinijna. Troszczy się o matkę, pomaga jej. Kocha także Balladynę, nie spodziewa się niebezpieczeństwa grożącego z jej strony. Godzi się wyjść za Kirkora pod warunkiem, że będzie mogła zabrać ze sobą do zamku matkę i siostrę. Zostaje **zamordowana przez Balladynę**. W dramacie jest uosobieniem dobra.

Wdowa – matka Aliny i Balladyny, **stara, siwa, staba**. Alina troskliwie się nią opiekuje, Balladyna się jej wstydzi i rozkazuje jej opuścić zamek, kiedy już zostaje królową. Wdowa

wędruje podczas burzy i zostaje oślepią przez piorun. Jest zrozpaczona – jej ukochana córka się jej wyrzekła.

Kirkor – szlachetny książę, pragnący doprowadzić do tego, by na tronie jego państwa zasiadł prawowity król – Popiel III.

Skierka i Chochlik – niewidzialne dla ludzi duszki, elfy będące na usługach swojej królowej Goplany. Są wesole, lubią psocić i szaleć.

Goplana – królowa jeziora Gopto i otaczającej je przyrody, jest **dobrą wróżką, zakochuje się w Grabcu** i dlatego doprowadza do tego, że Kirkor poznaje Alinę i Balladynę. Grabiec kocha Balladynę, Goplana chce pozbyć się rywalki. Kiedy widzi, do czego doprowadziły jej rozkazy, jest zrozpaczona, nie miała bowiem złych intencji. Jest **mądra**, troszczy się o swoje królestwo.

Kancierz – wysoki urzędnik królewski, jest surowy i bardzo ściśle przestrzega zarządzeń prawa. Potrafi być nawet okrutny, kiedy wie, że służy sprawiedliwości. Skazuje matkę, która kocha swoje dziecko, na tortury, by dowiedzieć się prawdy. Bezwzględny i nieludzki.

Plan wydarzeń

1. Kirkor u Pustelnika – opowieść Pustelnika.
2. Rada Pustelnika – prosta dziewczyna najlepszą kandydatką na żonę.
3. Goplana – rozkazy dla Skierki i Chochlika.
4. Malinowy konkurs.
5. Zabicie Aliny przez Balladynę.
6. Krwawa plama na czole Balladyny.
7. Balladyna na zamku Kirkora – zamknięcie matki w wieży.
8. Balladyna – plany wobec Kostryna.
9. Śmierć Gralona wiozącego skrzynię z ręki Balladyny i Kostryna.
10. Obietnica odnalezienia skradzionej korony dana Pustelnikowi przez Kirkora.
11. Śmierć Kirkora.
12. Śmierć Kostryna.
13. Sąd nad zbrodniarzami – Balladyna w roli sędziego.
14. Śmierć Balladyny.

Krótkie streszczenie

Hrabia Kirkor przybywa do chaty Pustelnika, by poradzić się w sprawie wyboru żony, i dowiaduje się o krzywdzie, jaką spotkała Popieła III: został pozbawiony korony przez swojego okrutnego brata, Popieła IV i został Pustelnikiem. Nimfa Goplana kocha wiejskiego chłopca Grabca, który woli jednak Balladynę. Goplana knuje intrygę mającą oddalić Grabca od Balladyny. Z tego powodu Kirkor pojawia się w chacie wdowy, a duszki służące Goplanie podpowiadają mu pomysł konkursu w zbieraniu malin, aby okazało się, która z dziewcząt zostanie żoną hrabiego. Balladyna, zazdrosna o zbiory siostry, zabija Alinę, a na jej czole ukazuje się znamię w postaci krwawej plamy.

Balladyna zostaje żoną Kirkora, źle odnosi się do matki, stara się usunąć znamię.

Goplana przemienia Grabca w króla dzwonekowego, wkłada mu na głowę koronę Lecha – symbol władzy – i wysyła go na ucztę do zamku Kirkora. Balladyna wyrzuca matkę z zamku w czasie burzy, piorun oślepia staruszkę. Grabiec zostaje zamordowany przez Balladynę, która chce zdobyć koronę. Goplana, przerażona następstwem swoich działań, odlatuje na północ z żurawiami. Kirkor walczy o odzyskanie władzy przez prawowitego władcę – Popieła III. Tymczasem Pustelnik zostaje skrycie zamordowany, Balladyna ze swym pomocnikiem i kochankiem – Fon Kostrynem – chcą usunąć z drogi do władzy każdą przeszkodę. Fon Kostryń zabija hrabiego Kirkora. Balladyna, chora z żądzy władzy, zabija Fon Kostryna.

Opracowania lektur i wierszy – szkoła podstawowa klasy 7–8

Książka zawiera wyczerpujące omówienia lektur oraz zwięzłe i przystępnie opracowane wiersze, interpretowane w klasach 7–8 szkoły podstawowej. Wszystkie te informacje są niezbędne podczas codziennej nauki oraz w trakcie przygotowania do sprawdzianu po szkole podstawowej. Zbiorcze opracowanie całego materiału pozwala uniknąć żmudnych poszukiwań danej lektury w różnych książkach. Zamieściliśmy lektury obowiązkowe i uzupełniające, dokładne biografie twórców, charakterystyki bohaterów, szczegółowe streszczenia z podziałem na tomy, rozdziały, akty, sceny, zwięzłą problematykę, analizy wierszy, omówienie ich budowy. W treści książki definicje ważne dla zrozumienia utworu także zostały wyróżnione pod hasłem – Zapamiętaj!

Jesteśmy przekonani, że dzięki tej publikacji lekcje polskiego staną się łatwiejsze, a lektury i wiersze bardziej zrozumiałe i ciekawsze.

NAJLEPSZA POMOC NA EGZAMIN ÓSMOKLASISTY!

NOWY *na 100%*
EGZAMIN
ÓSMOKLASISTY

REPETYTORIUM

JĘZYK **POLSKI**

ZGODNE
Z WYMAGANAMI
CKE

kompletne
przygotowanie
do egzaminu

pewniki
na test

wszystkie lektury
obowiązkowe



GREG

NOWY *na 100%*
EGZAMIN
ÓSMOKLASISTY

REPETYTORIUM

MATEMATYKA

ZGODNE
Z WYMAGANAMI
CKE

kompletne
przygotowanie
do egzaminu

pewniki
na test

zadania
z rozwiązaniami



GREG

NOWY *na 100%*
EGZAMIN
ÓSMOKLASISTY

REPETYTORIUM

JĘZYK **ANGIELSKI**

ZGODNE
Z WYMAGANAMI
CKE

kompletne
przygotowanie
do egzaminu

uproszczona
wymowa słówek

odpowiedzi
do zadań



GREG

ISBN 978-83-7517-789-3



9 788375 177893 >

GREG

WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

ul. Klasztorna 2B, 31-979 Kraków
księgarnia internetowa: www.greg.pl